

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу відділу міжнародного права та порівняльного правознавства
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
Денисову Володимирі Наумовичу

ВІДГУК

**Офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Харчука Олександра Олександровича на дисертацію
Петренка Анатолія Анатолійовича на тему
«Правотворча функція Організації економічного співробітництва і
розвитку у сфері інвестицій та діяльності багатонаціональних
підприємств», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293
«Міжнародне право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що попри важливе значення Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для стабільного зростання міжнародної економіки й попри близько тридцятирічну співпрацю України з цією Організацією, питання її міжнародно-правового статусу та діяльності тривалий час не знаходили належного вивчення в українській науці міжнародного права. Перше дослідження з цієї тематики було проведено в середині 20-х років ХХІ ст. В. П. Тичиною в її дисертаційному дослідженні на тему «Міжнародно-правовий статус Організації економічного співробітництва та розвитку», в якій дана загальна характеристика структури та діяльності цієї Організації. В свою чергу, дисертаційна робота А. А. Петренка присвячена дослідженню правотворчої функції ОЕСР у сфері інвестицій та діяльності багатонаціональних підприємств, що до цих пір не знайшло висвітлення в українській науці міжнародного права.

Збройний напад Російської Федерації на Україну 24 лютого 2022 р., посилив актуальність обраної А. А. Петренком теми дисертаційного дослідження. Зразу ж після скоєння Російською Федерацією агресії проти

України, ОЕСР 25 лютого 2022 р. зробила заяву, в якій її Рада засудила ці дії Російської Федерації, назвавши їх явним порушенням міжнародного права, що створюють серйозні загрози міжнародному правопорядку та офіційно зупинила процес набуття Російською Федерацією членства в ОЕСР. У зв'язку з цим, Україна актуалізувала процес набуття членства в ОЕСР, що вимагає від неї вжиття ряду законодавчих заходів, які, в свою чергу, потребують проведення комплексних наукових досліджень міжнародно-правових аспектів діяльності цієї Організації з метою надання відповідних рекомендацій Верховній Раді України.

Примітно, що ОЕСР є правонаступницею Організації європейського економічного співробітництва, яка після Другої світової війни координувала виконання “Плану Маршала” — програми економічної допомоги державам, що постраждали внаслідок цієї війни. Як відомо, існують плани з боку західних союзників України розробити для неї подібний план відновлення її економіки після завершення агресії Російської Федерації проти України, яка завдала велику шкоду промисловості країни. І цілком вірогідно, що координатором цієї допомоги Україні може стати ОЕСР.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах планових тем відділу міжнародного права та порівняльного правознавства «Міжнародно-правові аспекти захисту суверенітету і територіальної цілісності України» (номер державної реєстрації: РК 0115U001440), «Принцип незастосування сили в сучасних умовах функціонування колективної безпеки» (номер державної реєстрації: РК 0120V105286).

Достовірність дисертаційний положень та висновків дисертації. Дисертаційна робота А. А. Петренка ґрунтується на аналізі широкої джерельної бази, яка значною мірою складається із зарубіжної наукової літератури, що включає в себе як роботи науковців, які спеціалізуються на різних аспектах статусу та діяльності ОЕСР (таких як, наприклад, Р. Вудворд, Дж. Салзман, М. Вілдер, А. Салехіфар тощо), так і роботи практиків, зокрема,

таких колишніх посадовців ОЕСР, як Н. Бонуччі та Дж. Сасердоті. При цьому, керуючись амбітною метою висвітлити правотворчу функцію ОЕСР в розрізі реалізації нею концепції сталого розвитку, дисертант вивчив також профільну наукову літературу, що стосується безпосередньо правотворчої діяльності ОЕСР в сфері захисту прав людини, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією.

На окрему згадку заслуговує детальний аналіз дисертантом різноманітних нормативних джерел, що включають в себе як акти, прийняті в рамках ОЕСР, так і законодавство України з імплементації положень Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства 1976 р., яка є основоположним документом правотворчої діяльності Організації. Достовірність даного дослідження та досягнутих в ході його проведення висновків забезпечується тим, що положення дисертації базуються на аналізі міжнародно-правової практики, включаючи досвід роботи національних контактних пунктів різних держав. Цей багатоаспектний аналіз зазначених джерел дав можливість визначити специфіку правотворчої діяльності цієї Організації та чітко з'ясувати етапи, які необхідно пройти Україні в процесі набуття членства в ній.

Дисертаційна робота належним чином структурована та оформлена, змістовна складова кожного параграфу відповідає його назві, висновки та пропозиції, сформульовані в ході дослідження, є достатньо обґрунтованими. Дані обставини дозволяють охарактеризувати проведене А. А. Петренком дослідження як цілісне, самостійне та завершене, а сформульовані висновки достовірними.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлена тим, що мета дослідження, яка полягає у визначенні характеру правотворчої функції ОЕСР у сфері інвестицій та діяльності багатонаціональних підприємств, досягнута дисертантом шляхом аналізу основних категорій актів Організації та процедур їх прийняття, в тому числі показано процес формування на цій

основі стандартів в таких найважливіших сферах її компетенції як іноземне інвестування та діяльність багатонаціональних підприємств. Це дало можливість показати різноманіття механізмів, за допомогою яких пришвидшується правозастосовчий процес прийняття актів Організації в сучасних умовах розвитку інноваційних технологій.

В дисертації розкривається поняття «відповідального ведення бізнесу», яке складає основу сучасних ділових відносин багатонаціональних підприємств. Дане поняття має узгоджуватися з концепцією «корпоративної соціальної відповідальності». Їх дослідження в дисертації є вкрай важливим для ведення підприємствами своїх ділових справ в інтересах сталого розвитку, що є одним з найважливіших стандартів ОЕСР. Висновки дисертанта з цих питань доповнюють традиційні дослідження суб'єктів міжнародного економічного права важливими новаціями, пов'язаними з інноваційними технологіями.

В дисертації показано також, що концепція ООН сталого розвитку є складовою поняття “відповідального ведення бізнесу”, як стандарту ОЕСР. Це зобов'язує багатонаціональні підприємства діяти відповідально стосовно природного середовища та соціальних прав, підтримуючи стабільний розвиток економіки держав.

Особлива увага в дисертації звертається на визначення природи національних контактних пунктів, що є новаційною в міжнародному економічному праві формою забезпечення дотримання багатонаціональними підприємствами стандартів “відповідального ведення бізнесу” як комплексної категорії. Відповідно дисертант детально аналізує Декларацію ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства 1976 р., яка регулює їх статус, структуру та напрямки діяльності. У зв'язку з цим, важливе місце в дисертації займає аналіз створення в Україні Національного контактного пункту, що дозволило виявити недоліки його законодавчого регулювання стосовно незалежності його діяльності, недостатнього розмежування його компетенції з іншими органами, а саме Міжвідомчої

робочої групи та Експертною радою. Дисертантом також запропоновано законодавчі заходи по усуненню цих та інших недоліків.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Кількість публікацій, їх повнота, апробація результатів дисертації відповідають встановленим нормативним вимогам. Зокрема, основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 3-х наукових статтях, розміщених у фахових виданнях України, а також у 2-х доповідях на науково-практичних конференціях.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані в:

- науково-дослідній діяльності – при проведенні досліджень різних сфер діяльності ОЕСР;
- у законопроектній роботі – при розробці законодавчих заходів, необхідних для виконання Україною етапів набуття членства в ОЕСР;
- практичній діяльності – вивчення дисертантом різних форм співробітництва ОЕСР з третіми країнами, в тому числі з країнами, які претендують на набуття членства в Організації, сприятимуть органам державної виконавчої влади України в розробці внутрішньодержавних програм з підготовки до набуття членства в Організації;
- у освітньому процесі – при підготовці та вдосконаленні навчально-методичних матеріалів (програм навчальних дисциплін, силабісів, керівництв з написання кваліфікаційних робіт) та курсів лекцій з навчальних дисциплін «Міжнародне публічне право», «Міжнародне економічне право» та «Право міжнародних організацій».

Дискусійні положення дисертаційного дослідження та зауваження до нього. Позитивно оцінюючи актуальність і високий науковий рівень проведеного А. А. Петренком дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значимість

досягнутих результатів для розуміння специфіки реалізації ОЕСР її правотворчої функції, необхідно звернути увагу на дискусійні моменти:

1. Дисертант зазначає, що «нині НКП діють на території 50 держав світу й з них: 18 – не розглянули жодної конкретної справи; 3 – по одній конкретній справі, а 10 – по дві» (стор. 108). У зв'язку з цим, хотілося б дізнатися думку автора про причини такого не великого числа звернень суб'єктів (працівників, профспілок, громадських організацій) до національних контактних пунктів для вирішення колізій, що виникають у зв'язку із належним застосуванням підприємствами «Керівних принципів ОЕСР для багатонаціональних підприємств».

2. На стор. 124 дисертантом аналізуються заходи ОЕСР з подолання суперечливих вимог, тобто заходи, націлені на припинення практики прийняття державами законів з екстратериторіальною дією (таких як, наприклад, Закон США про санкції проти Ірану та Лівії 1996 р.) або інших екстериторіальних економічних заходів, оскільки вони негативно впливають на діяльність багатонаціональних підприємств. При цьому, дисертант обходить своєю увагою й не аналізує проблему відповідності цим заходам тих економічних санкцій, які вводяться державами-членами ОЕСР відносно фізичних та юридичних осіб Росії, що потребує роз'яснень.

3. В параграфі 1.2 дисертаційної роботи розглянуто основні форми закріплення стандартів ОЕСР, а саме: рішення Ради ОЕСР, рекомендації Ради ОЕСР, декларації, домовленості та порозуміння, а також міжнародні договори. В подальших параграфах роботи автором розкрито специфіку стандартів ОЕСР в сфері іноземного інвестування та діяльність багатонаціональних підприємств, закріплених в усіх з названих форм, окрім домовленості і порозуміння. На наш погляд природа та сутність домовленостей і порозумінь потребує більш розгорнутого аналізу, одночасно хотілося б почути думку автора про їх роль в регулюванні сфері інвестицій та багатонаціональних підприємств.

Висловлені зауваження стосуються, переважно, уточнення відповідних позицій дисертанта і не впливають на загальну високу позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Петренка Анатолія Анатолійовича на тему «Правотворча функція Організації економічного співробітництва і розвитку у сфері інвестицій та діяльності багатонаціональних підприємств» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування, що дозволило повністю виконати поставлені мету та завдання дослідження.

Дисертаційна робота Петренка Анатолія Анатолійовича на тему «Правотворча функція Організації економічного співробітництва і розвитку у сфері інвестицій та діяльності багатонаціональних підприємств», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – Петренко Анатолій Анатолійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

О. О. Харчук